

Praktisk tilrettelegging ved inseminering av storfe

Tilrettelegging for inseminering og sjukdomsbehandling i fjøset er viktig. Ulike praktiske løsninger bør derfor vurderes nøye spesielt ved nybygg og ombygging av eksisterende fjøs. Under planleggingen av løsdriftfjøs bør dette tas særskilt hensyn til.

I denne brosjyra finner du forslag på flere løsninger. Eksemplene er innhentet fra produsenter, inseminører og leverandører av innredning.

Praktisk og sikkert

Sikkerhet må ivaretas i alle ledd, også i planlegging av fjøs. Det går an å finne praktiske løsninger som samtidig ivaretar sikkerheten. Mangelfull oppbinding av dyr ved inseminering kan føre til situasjoner med økt fare for skade både for den som skal inseminere og bonden. Det er derfor nødvendig å ha gode løsninger som kan forebygge skade på både dyr og mennesker.

Begrenset bevegelsesmulighet

Under inseminering bør dyrets bevegelsesmulighet til sidene begrenses så mye som mulig. Dette kan løses ved faste og/eller midlertidige grinder. Sidebevegelsen bør ideelt sett begrenses til begge sider, men også en ensidig begrensning vil være til god hjelp.

Dyret må ikke kunne vri seg inn mot en vegg eller sette inseminøren i klemme mot en stolpe. Man bør også sørge for liten bevegelsesmulighet i lengderetningen. Dette unngås best ved bruk av fanghekk, men også ved bruk av grime/tau.

Gevinsten med en godt tilrettelagt løsning i fjøset er stor. Inseminøren vil bruke mindre tid og dyret som skal insemineres slipper å stå oppbundet lenger enn nødvendig. Dette gir mindre stress for alle involverte, bedre resultater og økt sikkerhet.

På de neste sidene vil du finne eksempler på løsninger som både inseminør og bonde har hatt gode erfaringer med.

Bildet er tatt på kurs for eierinseminører og representerer ikke en typisk inseminasjonssituasjon. Det illustrerer imidlertid en gunstig situasjon for inseminering. Kyrne har liten bevegelsesmulighet og inseminøren har god plass til å utføre oppgaven.

Foto: Tjerand Lunde

Sjøl om mange av disse eksemplene beskriver tekniske løsninger som er planlagt i nybygg, kan de fleste også tilpasses i eksisterende driftsbygninger.

Til tross for at de fleste løsningene er beregnet for løsdrift, kan mange også benyttes i bås fjøs.

Fanghekk mot fôrbrett

Fanghekk gir en enkel, men samtidig skånsom innfangning og fiksering av dyr. Fanghekk bør planlegges i alle binger eller for aldersgrupper av dyr som håndteres mye. Eksempler på binger som er aktuelle å utstyre med fanghekk, er for kviger i alderen 12-18 måneder og i løsdrift for mjølkekyr.

Det kan være en fordel å utstyre hele bingefronten med fanghekk. Bildet viser imidlertid et eksempel med nakkebom og fanghekk i kombinasjon. Dette kan være en mulighet for å redusere kostnader.

Eteplass med horisontal nakkebom i samme bingeløsning som fanghekk beregnet spesielt på innfangning av dyr til inseminering eller annen behandling.

Foto: Anne Hege Hunskaar Tajet

Fanghekk mot drivgang

Fanghekk må ikke nødvendigvis plasseres inn mot førbrett. Den kan også nyttes ut mot annet areal, for eksempel mot drivgang. Da kan dyrene stenges i hekken før inseminering. Dette kan være praktisk for eksempel når gjødseltrekket styres av tidsur. Man kan også ha fordel av dette ved klipping av dyr så man slipper å stå i gjødselgangen.

I denne bingen kan kvigene stenges i fanghekk mot drivgang før inseminering (se bakre del av bildet).

Foto: Hans Amund Braastad

Gang mot mjølkestall

På bildet til høyre har inseminasjonstekniske løsninger i fjøset blitt tatt med i betraktningen helt fra planleggingsfasen. Utgangen fra mjølkestallen er utformet som en smal passasje med lengde på ca 2,5 m. Åpningen inn til mjølkestallen kan stenges med ei dør og en lav port begrenser retrettmuligheten tilbake til aktivitetsarealet. Dyret ledes mot fartsretningen inn i denne passasjen. Her er passasjen plassert ved siden av gangen der besøkende kommer inn i fjøset, og også rett ved siden av sjukebinge. Den lave porten bak dyret kommer langt under kjønnsåpningen og det er enkelt å inseminere mens kua står på denne plassen. Erfaringen er at løsningen fungerer fint for både inseminør, dyr og røkter, men forutsetter at det er folk til stede når inseminøren kommer. Dersom inseminøren må klare seg på egenhånd, er fanghekk i sjukebinge en bedre løsning.

Løsningen er lite plasskrevende og praktisk tilrettelagt, men krever at bonden er til stede ved inseminering. Legg merke til plassering av hylle for inseminasjons-/ behandlingskoffert. Hygienemessig er dette en god og praktisk tilrettelegging for inseminør og veterinær.

Foto: Arve Viken

Utskilling av brunstige kyr ved mjølkning

Det er ofte en utfordring å fange og sette fast individer som skal behandles eller insemineres i store dyregrupper. Mange velger derfor å skille ut disse i forbindelse med mjølkning. Grind eller port for utskilling kan være manuell eller også fjernstyrt fra mjølkegrava. I dette eksemplet er utskillingsbingen utstyrt med fanghekk og det bør være egen port i innredningen som gjør det enkelt for veterinær og inseminør å komme inn i bingen.

Utskilling av enkelt dyr fra mjølkegrav.

Foto: Hans Amund Braastad

Dyr som skal insemineres kan også styres automatisk inn i utskillingsbinge etter besøk i mjølkerobot (se bildet til høyre).

Dyra i utskillingsbingen kan bli værende her i flere timer før de slippes tilbake til flokken. Det er derfor viktig å legge spesiell vekt på miljøet. Utskillingsbingen må være lys og trivelig, utstyrt med god og tørr liggeplass og det må være tilgang til fôr og vann. I alle utskillingsbinger bør det være fanghekk langs forbrettet.

Utskillingsbinge med port inn mot øvrig løsdriftsareal.

Foto: Anne Hege Hunskaar Tajet

Utskillingsbingen bør plasseres inn mot det øvrige løsdriftsarealet og porten mellom de to bingene bør kunne hengsles som ei grind. Kua kan føres bort til denne grinda og stenges i fanghekk. Det vil gi fin støtte på den ene siden og atskillig mindre bevegelsesmulighet for kua dersom inseminasjon skal utføres uten hjelp.

Personåpning

I bingene hvor kvigene er plassert eller inn til løsdriftsavdelingen bør det være en enkel inngang gjennom en åpning i hele bingefrontens høyde (bildet til høyre). Åpningen må være så smal at dyra ikke kommer ut. I en avdeling med voksne kyr er en lysåpning på omlag 35 cm passende, mens det for kviger bør trekkes fra et par cm. Vær oppmerksom på at en personåpning av denne typen gjør at fanghekker på hver side av åpningen ikke kan betjenes av samme håndtak.

Enkel inngang mot kvigebinge eller løsdriftsareal.

Foto: Anne Hege Hunskaar Tajet

Fangkve på beite

Inseminering i beitesesongen kan være en utfordring. Løsningen som er vist i dette eksemplet kan flyttes etter behov, eller settes opp permanent på beite. Ved permanent bruk er det viktig å vurdere underlaget på grunn av faren for mye opptrekking i håndteringssystemet. Dyra samles i ei stor innhengning, gjerne kombinert med en føringsplass slik at dyra venner seg til å gå der.

Det er viktig å sørge for at overgangen mellom samlekevea og fikseringsdelen er funksjonell. Ei passende traktform er nødvendig slik at dyra ikke kiler seg fast dersom flere går inn samtidig.

I fikseringsboksen kan både inseminering og sjukdomsbehandling utføres.
Foto: Tjerand Lunde

Praktisk drivgang mot fikseringsboks.
Foto: Tjerand Lunde

Fronten i fikseringsboksen står åpen til dyret har plassert hodet i åpningen. Deretter låser den seg automatisk. Dette utgjør en god og sikker tilrettelegging for inseminering og også eventuell veterinærbehandling.

For å redusere kostnader, kan flere gå sammen om tilsvarende flyttbare løsninger på fellesbeite. En enkel fanghekk i tilknytning til føringsplass kan også egne seg, men krever da en løsning med vippebom eller grinder som kan forhindre dyret fra sidebevegelser ved inseminering.

Grinder

Det finnes mange typer grinder eller porter som kan være til god hjelp ved inseminasjon eller behandling av dyr. Vanligvis er grindene faste eller hengslet som ei dør. Disse fungerer godt som bingeskiller eller for å slippe dyr fra bingje til bingje.

De fleste utstysleverandørene kan også levere teleskopgrinder som gjør at de kan lukkes tvers over ganger av ulik bredde. Det kan også bidra til at dyr kan slippes ut igjen med minimal flytting av dyr på begge sider av porten. I tillegg reduseres faren for å slippe ut enkeltindivider som skal bli værende i for eksempel et utskillingsareal.

Flyttbare lettgrinder kan også brukes i mange sammenhenger, for eksempel for å lede dyr inn i et oppsamlingsareal eller som en provisorisk bingje i en førsentral. Ei lettgrind kan også brukes som en vegg nr to for å hindre sideveis bevegelse begge veier der dyret er fiksert inn mot et annet bingeskille, vegg eller liknende.

Videre finnes også heveporter som er utformet slik at de bare kan heises rett til værs når det ikke er bruk for dem. Disse kan være til svært god hjelp når en skal lede dyr i en bestemt retning eller i trange omgivelser. En av de siste produktene som har kommet til på utstysfronten er vippebom. Dette er en bom som når den ikke er i bruk kan låses i loddrett stilling og på denne måten ikke tar opp plass. Skal den brukes, vippes den ned, og fungerer som ei vanlig grind eller bom. Lengde på bommen kan justeres opp til 5,0 m.

Vippebom.

Klauvpleieboks med flerbruksmuligheter

Enkelte klauvpleiebokser kan også egne seg for veterinærbehandling og inseminering. Et eksempel på dette er den danske Klovpleieboksen som er enkel og kan forflyttes på hjul. Dyret som skal behandles eller insemineres settes først fast i fanghekk. Deretter skyves boksen over dyret. På denne måten vil dyret ha liten bevegelsesmulighet.

Klauvpleieboksen utgjør en rimelig flerbruksløsning.

Føde-/behandlingsbinge

Ofte brukes samme bingje for både inseminering, kalving, drektighetskontroll og for behandling av dyr. Forskrift om hold av storfe stiller krav om minst en bingje per påbegynte 25 kyr til bruk ved fødsel, inseminering og behandling av dyr. I større besetninger der det er krav om mer enn en bingje til denne bruken, kan det være riktig å spesialisere bingjene i større grad. Vær også klar over at en bingje per 25 dyr i praksis oppleves som for lite i de aller fleste driftsopplegg, spesielt der en har konsentrert kalving. Er kalvingene samlet til en 2-3 måneders periode, bør det ikke være mer enn ca 12-14 kyr per bingje. Det anbefales også føde-/behandlingsbingje i bås fjøs. Slike bingjer kan gjerne være fleksible slik at de i praksis etableres ved behov.

Se også andre løsninger i boka Hus for storfe – Norske anbefalinger, utgitt av Helsetjenesten for storfe.

Denne fås kjøpt ved henvendelse til Geno på telefon 95 02 06 00 eller e-post post@geno.no.

Vi er også interessert i andre tips om praktiske løsninger for inseminasjon av storfe. Tips oss gjerne på post@geno.no.

For mer informasjon

www.felleskjopet.no

www.a-k.no

www.fjossystemer.no

www.husdyrsystemer.no

www.storfehelse.tine.no

Holsetgata 22, 2317 Hamar
Telefon 95 02 06 00
Faks 62 52 06 01
E-post: post@geno.no

www.geno.no

